

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора Васильчак Світлани Василівни

на дисертаційну роботу Драбик Оксани Миколаївни на тему:

«Державне регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Ознайомлення з дисертацією, авторефератом та опублікованими працями Драбик Оксани Миколаївни дає підстави для представлення розгорнутої характеристики основних результатів дисертаційного дослідження.

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Оскільки пенсійна система є важливою складовою соціально-економічної стратегії держави, тому її удосконалення – необхідна умова створення ефективної системи соціального захисту непрацездатної частини населення. Основними проблемами чинної системи пенсійного забезпечення є проблеми соціального характеру, а саме те, що чинна солідарна система пенсійного забезпечення є соціально несправедливою – насамперед і найбільшою мірою щодо найбідніших верств населення. Чинна солідарна система пенсійного забезпечення є також економічно необґрунтованою і фінансово неспроможною, що, своєю чергою, віддзеркалює проблеми економічного характеру. Надмірно високі ставки пенсійних внесків спричиняють додаткове навантаження на економіку.

Формування сучасної системи державного регулювання пенсійного забезпечення є ключовою проблемою реформи, яка до останнього часу не знайшла остаточного розв'язання. З огляду на це виникає об'єктивна необхідність удосконалення теоретичних і методичних засад державного регулювання пенсійного забезпечення, що сприятиме розв'язанню низки важливих соціально-економічних питань.

Актуальність теми дисертаційної роботи також підтверджується виконанням відповідно до плану науково-дослідної роботи економічного факультету в контексті науково-дослідних тем Подільського державного аграрно-технічного університету «Розробка заходів з підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання виробничого та трудового потенціалу, фінансових, інвестиційних та інформаційних ресурсів, запровадження ефективного менеджменту, застосування передових досягнень в обліку та аудиті» (номер державної

реєстрації 0110U005064) і «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (номер державного реєстру 0114U007032), в межах яких дисертантом досліджено пенсійну систему України та інших країн, визначено необхідність упровадження нових сучасних підходів, стратегічні напрями державного регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення, можливості та завдання упровадження концепції соціального добробуту і безпеки, врахування дії чинників небезпек щодо стану навколишнього середовища, напрямків та процесів реагування на виклики загроз.

Виходячи із вище зазначеного, можна стверджувати, що подане дисертаційне дослідження Драбик О.М. є своєчасним та актуальним для економічної науки та практики пенсійного забезпечення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Поставлена у дисертаційній роботі здобувачем мета досягнута, а визначені відповідно до неї завдання - вирішені.

Наукові положення, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації Драбик О.М. є достатньою мірою обґрунтованими та достовірними, що забезпечено завдяки чітко поставленій меті й завданням, вдалою й продуманою логікою викладення матеріалу. Вони є логічним підсумком всебічно проведених досліджень на основі опрацювання наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, законодавчих й нормативних актів Верховної Ради України; Кабінету Міністрів України; матеріали Пенсійного фонду України; Кам'янськ-Подільського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Хмельницької області; Державної служби статистики України; Державної служби зайнятості України; органів соціального захисту населення; наукових праць провідних вітчизняних і зарубіжних учених; аналітичних розрахунків автора, виконаних у процесі дослідження та практичної роботи; ресурсів мережі Інтернет.

Достовірність досліджень Драбик О.М. підтверджується сукупністю використаних нею сучасних загальнонаукових економічних методів досліджень, зокрема: системно-структурний аналіз (дослідження й виявлення закономірностей, тенденцій та особливостей державного регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту населення - підрозділи 1.2; 1.3); монографічний, графічний (оцінка стану пенсійного забезпечення, соціального захисту населення, показників роботи Пенсійного фонду - підрозділи 2.1; 2.2; 2.3) статистично-математичний (у процесі виявлення впливу чинників на стан пенсійного

забезпечення - підрозділи 2.1; 2.2; 2.3); кореляційно-регресійний аналіз (під час прогнозування й виявлення чинників впливу на пенсійну систему - підрозділи 2.3; 3.1; 3.2; 3.3); SWOT-аналіз (для встановлення можливостей і загроз пенсійної системи України - підрозділ 3.1); матричний - підрозділ 3.1; моделювання (упродовж прогнозування основних чинників впливу на пенсійну систему - підрозділи 3.2; 3.3); групування, конгломеративного методу для побудови дендрограми (подібність регіонів за основними чинниками - підрозділ 3.3); розрахунково-конструктивний (при прогнозуванні можливих варіантів розвитку процесів забезпечення соціальної безпеки з урахуванням зміни різноманітних факторів).

Використання цих методів дало змогу дисертанту розв'язати поставлені завдання та сформулювати обґрунтовані висновки.

Достовірність отриманих результатів, висновків та пропозицій підтверджується проведеними розрахунками і значним обсягом емпіричного матеріалу, поданого у роботі.

Наукова новизна дисертаційного дослідження

До основних положень, які містять рівень наукової новизни та свідчать про особистий внесок автора в розвиток такої галузі науки, як економіка та управління національним господарством, слід віднести розробку, удосконалення й розвиток теоретично-правових, науково-методичних положень, практичних рекомендацій щодо вдосконалення державного регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення.

Перший розділ дисертаційної роботи присвячений науковим засадам державного регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення (с. 14-83). Досліджуючи це питання автором розкрито сутність пенсійної системи, пенсії, пенсійного забезпечення, з'ясовано їх структуру, функції, узагальнено наукові підходи й запропоновано власне трактування поняття «пенсійна система». Виокремлено основні методи державного регулювання, правові основи пенсійної системи України та чинники впливу у сфері пенсійного забезпечення, що передбачає встановлення загальних правил і порядку поведінки усіх суб'єктів системи, їх відповідальність за дотриманням цих правил, включає вплив держави на діяльність економічних структур.

Встановлено, що управління пенсійною системою, регульований державою процес, який здійснюється на основі законів, підзаконних актів та нормативно-правових документів, передбачає встановлення загальних правил і порядку поведінки усіх суб'єктів системи, їх відповідальність за дотриманням цих правил. Необхідно констатувати також те, що з моменту утворення незалежної держави пенсійне законодавство постійно змінюється в частині підняття

пенсійного віку, мінімального страхового стажу, необхідного для призначення пенсій та шляхом збільшення незначних розмірів пенсійних виплат, які прив'язані до прожиткових мінімумів та мінімальних заробітних плат (п.п. 1.1). Визначено, що пенсійні системи європейських країн мають трирівневу систему пенсійного забезпечення, певні відмінності, однак основні елементи в них подібні, що ґрунтуються на засадах страхування та адресності. У світовій практиці сформувалось три основні моделі організації соціального страхування: централізована, децентралізована та кумулятивна. Існуючий метод розрахунку пенсій (за наявності встановленого страхового стажу та віку виходу на пенсію) дозволяє пенсіонерам зберегти попередній рівень життя (п.п. 1.2). Запропоновано удосконалити методику розрахунку пенсій; запровадити коефіцієнт підвищення пенсійної виплати особам, які свій страховий стаж набули, працюючи в сільській місцевості та сільському господарстві; впровадити застосування регіонального коефіцієнту для осіб, яким нараховано заробітну плату, менше середньої по Україні (п.п. 1.3).

Доведено, що вдосконалення пенсійного забезпечення як особливого складового елементу соціальної функції держави, здійснюватиметься за такими напрямками: забезпечення стабільного функціонування пенсійної системи; забезпечення соціальної справедливості у солідарній пенсійній системі; формування ефективної, надійної системи недержавного пенсійного забезпечення; удосконалення та спрощення механізму функціонування та забезпечення зрозумілості пенсійної системи для громадян і роботодавців; забезпечення громадського контролю за функціонуванням Пенсійного фонду України; уніфікація пенсійного законодавства, шляхом впровадження змін, які б давали можливість перейти від солідарної до накопичувальної системи, розвитку вітчизняного фондового ринку і отримання пенсій пропорційно сплаченим внескам.

У другому розділі автором проаналізовано сучасний стан та характерні ознаки пенсійного забезпечення й соціального захисту загалом і сільського населення зокрема (с. 84-139). В процесі проведених досліджень динаміки рівня пенсійного забезпечення в цілому, в тому числі сільського населення виявлено тенденцію постійного зменшення кількості пенсіонерів. Встановлено, що основними причинами є негативні демографічні фактори та внесення змін у пенсійне законодавство щодо підвищення пенсійного віку і збільшення величини мінімального страхового стажу необхідного для призначення пенсій (п.п. 2.1). Досліджуючи кошти та доходи Пенсійного фонду виявлені причини, які перешкоджають наповненню бюджету: скрутний фінансовий стан державних підприємств та відсутність коштів на відшкодування пільгових пенсій, що зумовлює пошук інших джерел додаткового наповнення пенсійного бюджету, потрібних для забезпечення своєчасної виплати пенсій. На основі аналізу основних показників роботи органів Пенсійного фонду і соціального захисту сільського населення

визначено, що забезпеченість рівня життя громадян не порушується, оскільки середні розміри пенсійних виплат є вищими від мінімального прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Проведена також оцінка рівня соціального захисту населення і безпеки України за нормативними (пороговими) і фактичними значеннями індикаторів соціальної безпеки. Запропоновано внести зміни до законодавства щодо постійного збільшення розміру мінімальної заробітної плати. Це сприятиме легалізації, наповненню бюджету Пенсійного фонду, збільшенню кількості робочих місць, зміні співвідношення працездатних і непрацездатних громадян, що дозволить забезпечити бездефіцитність бюджету Пенсійного фонду та сприятиме запровадженню другого рівня пенсійної системи, а головне – належному соціальному захисту населення України. Запропоновано для забезпечення соціального захисту населення і підтримки безпеки у державі та суспільстві за умов наявності та здійснення постійно діючого моніторингу розвитку соціально-економічної ситуації в державі. Для цього насамперед визначається ступінь соціальної безпеки за окремими напрямками – виклик, загроза та граничне значення соціальної безпеки, які потребують відповідних заходів і залучення певних ресурсів. Оцінювати рівень соціального захисту населення і безпеки України доцільно за значенням інтегрального індикатора соціальної безпеки (п.п. 2.2).

Чинна сьогодні пенсійна система, навіть попри екстренні заходи, вжиті в 2014–2016 рр., не відповідає вимогам Міжнародної організації праці (МОП) та Європейської економічної хартії. Незадовільні підсумки пенсійних реформ є наслідком помилкової концепції проведення власне пенсійної реформи, несприятливих зовнішніх факторів, відсутності дієвих механізмів їхнього обліку. Дослідження ефективності функціонування механізмів державного управління розвитком пенсійної системи України дає підстави для виділення основних напрямів модернізації діяльності Пенсійного фонду України шляхом підвищення продуктивності та якості обслуговування у сфері пенсійного забезпечення; впровадження новітніх технологій адміністрування, інформаційних ресурсів і технічної бази, підвищення ефективності системи управління, перехід на електронний документообіг, якості обслуговування громадян, зокрема, завчасного, доступного та зрозумілого інформування про права, обов'язки щодо змін у пенсійному законодавстві (п.п. 2.3).

Третій розділ дисертації містить стратегічні напрями трансформації пенсійного забезпечення; удосконалення механізмів державного регулювання пенсійного забезпечення в контексті євроінтеграційних перетворень, можливості та завдання упровадження концепції соціального добробуту в Україні (с. 140-194). За наслідками вивчення пенсійної системи як об'єкта державного управління, з'ясувавши поняття, структуру, функції запропоновано алгоритм моделі Пенсійного фонду, включаючи всі зацікавлені сторони. Сучасний стан пенсійної системи вимагає удосконалення за такими напрямками: підвищення продуктивності та

якості обслуговування в сфері пенсійного забезпечення; вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами Пенсійного фонду; впровадження сучасних технологій адміністрування пенсійної системи, зміцнення та модернізації її інформаційних ресурсів та технічної бази, підвищення ефективності системи управління, перехід на електронний документообіг; підвищення рівня довіри населення до Пенсійного фонду та його службових осіб (п.п. 3.1).

Науковий підхід щодо прогнозування розвитку пенсійної системи на основі використання коефіцієнту заміщення пенсією втраченого доходу як загальноприйнятим і цілком коректним показником ефективності функціонування пенсійної системи зважаючи на те, що цей індикатор дозволяє не тільки оцінити адекватність пенсійного забезпечення, але й відбиває еквівалентність пенсійних прав і державних зобов'язань. Проведене прогнозування за допомогою методу регресійного аналізу вказує на те, що збільшення пенсій менше за рівень інфляції у країні є свідченням негативних тенденцій. До негативних факторів, дія яких зумовлює необхідність змін у системі соціального захисту, віднесено: руйнування традиційних систем зайнятості на селі, зростаючий рівень безробіття сільського населення, поглиблення демографічної кризи, розгортання депопуляційних процесів, широкомасштабний характер бідності у сільській місцевості тощо. Виявлені закономірності про те, що у майбутньому розмір пенсій у сільського населення буде меншим, ніж у містах і розрив між ними збільшуватиметься, кількість зайнятих у досліджуваних галузях економіки зменшуватиметься (п.п. 3.2).

З метою посилення соціального захисту громадян визначено принципи реалізації процесу реформування; розроблено алгоритм побудови трирівневої моделі пенсійної системи України; обґрунтовано механізми державного регулювання пенсійного забезпечення на підставі балансу інтересів держави, застрахованих осіб, страхувальників і одержувачів пенсій. Проведені умовні розрахунки розмірів пенсійних виплат, визначені можливі оптимістичні та песимістичні рівні середнього розміру призначеної місячної пенсії пенсіонерам у майбутньому через підвищення ВВП у розрахунку на 1 особу і середньомісячної заробітної плати та поступове уповільнення тенденції до зменшення кількості пенсіонерів серед сільського населення, дало змогу внести практичні пропозиції для зміцнення соціальної безпеки, запропонувати варіанти бездефіцитності бюджету Пенсійного фонду України. Доведено, що активізація соціальної політики має бути спрямована на боротьбу з бідністю, збереження людського капіталу, пристосування до потреб ринкової економіки, сприяння економічному зростанню, забезпечення соціальної справедливості та стабільності (п.п. 3.3).

Отже, наведені в дисертаційній роботі Драбик О.М. обґрунтування елементів наукової новизни і результатів дослідження, винесених на захист, підтверджують відповідність

висновків і результатів дисертації вимогам МОН України щодо вагомості їхньої новизни та достовірності.

Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних, науково-методичних та практичних пропозицій удосконалення державного регулювання пенсійного забезпечення та соціального захисту населення, зокрема мешканців сільської місцевості та у розв'язанню проблем в контексті євроінтеграційних перетворень. Більшість положень дисертаційної роботи доведено до рівня методичних рекомендацій, практична реалізація яких сприятиме формуванню й зміцненню їх економічної безпеки.

Пропозиції автора щодо забезпечення європейських стандартів функціонування й надання послуг, підвищення прозорості діяльності, підготовки заходів із реалізації Стратегії модернізації розвитку Пенсійного фонду України на період до 2020 року та варіанти формування бездефіцитного бюджету Пенсійного фонду з урахуванням новітніх інформаційних і управлінських технологій використовуються керівниками й фахівцями для ухвалення ефективних організаційних і структурних рішень, спрямовані на зміцнення фінансової стабільності пенсійної системи (довідка ПФУ № від 25.05.2018 р.).

Результати наукового дослідження демографічного стану населення міста й району та впливу заробітної плати, сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування на розмір пенсій для населення використовуються спеціалістами управління під час призначення, перерахунків, виплати пенсій та допомог і сприяють підвищенню ефективності праці в головному управлінні Пенсійного фонду України в Хмельницькій області (довідка № 15554/08 від 29.12.2017 р.).

Пропозиції О.М. Драбик із оптимізації структури органів, обґрунтування ефективності пенсійної системи України й застрахованої особи через використання коефіцієнту заміщення пенсією втраченого доходу і відповідно гідний рівень пенсійного забезпечення шляхом осучаснення заробітків громадян за середньою заробітною платою, з урахування стажу та стажу для осіб, які набули стаж, працюючи в сільському господарстві, мають наукову й практичну значущість, використовуються спеціалістами управління у процесі призначення, перерахунків, виплати пенсій та допомог, сприяють підвищенню ефективності праці в Кам'янець-Подільському об'єднаному управлінні Пенсійного фонду України Хмельницької області (довідка № 21321/01 від 04.12.2017 р.).

За пропозицією автора, прогнозування чисельності пенсіонерів на основі врахування змін нижньої та верхньої межі вікового цензу, що впливає на збільшення зайнятості, взято до

уваги Кам'янець-Подільським міським центром зайнятості впродовж реалізації програм зайнятості населення й сприяють соціальному захисту незайнятих громадян міста (довідка № 1401/304А від 14.03.2018 р.).

За пропозицією автора досягнення цілей соціального розвитку, визначених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та впровадження нових сучасних підходів до вітчизняного державного регулювання в соціальній сфері, а також уникнення потенційних соціальних ризиків ураховуються під час розробки програми соціально-економічного розвитку міста та взяті до уваги департаментом соціального захисту населення Кам'янець-Подільської міської ради (довідка від 23.02.2018 р.).

Побудована дендрограма подібності регіонів за основними чинниками методом кластерного аналізу підтверджує тенденцію збільшення розміру пенсії, відповідно покращення пенсійного забезпечення мають наукову і практичну значущість. За пропозицією автора розробка програми соціально-економічного розвитку сільського населення району взято до уваги управлінням соціального захисту населення Кам'янець-Подільської районної державної адміністрації (довідка № 432/Д від 08.05.2018 р.).

Окремі теоретичні й практичні положення дисертації використано в освітньому процесі Подільського державного аграрно-технічного університету при викладанні «Економіка праці та соціально-трудові відносини» та інших економічних дисциплін, в науково-дослідній роботі викладачів, аспірантів, студентів університету в системі підготовки бакалаврів і магістрів економічного факультету (довідка від 18.04.2018 р.)

Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

За результатами досліджень опубліковано 12 наукових праць, з них у наукових фахових виданнях – 5 статей, у наукових виданнях інших держав і виданнях України, включених до міжнародних науково-метричних баз 1 стаття, у публікаціях інших видань – 1 публікація, 5 публікацій у збірниках науково - практичних конференцій.

Отже, елементи наукової новизни та основні положення дисертації з достатньою повнотою відображені у представлених наукових публікаціях. Вимоги МОН України щодо мінімальної кількості наукових публікацій, що відображають основні результати дисертації, дотримано.

Оцінка мови і стилю дисертації, відповідність дисертації визначеній спеціальності та вимогам МОН України

Дисертація є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. Усі результати дослідження, що містяться в дисертації та виносяться на захист, отримані й сформульовані автором особисто. Робота написана діловою українською мовою, без істотних лексичних і граматичних помилок. Матеріал подано у логічній послідовності, що забезпечує доступність його сприйняття.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації складає 220 сторінок. Список використаних джерел із 230 найменувань займає 23 сторінки. Робота включає 51 таблицю, 25 рисунків, 16 додатків на 19 сторінках.

Текст дисертації оформлений згідно ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання», за структурою відповідає вимогам МОН України від 12.01.2017 р. Список використаних джерел оформлений згідно з вимогами ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

За своїм фахом спрямуванням дисертація відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.03 - економіка та управління національним господарством. Зміст автореферату та основні положення дисертації ідентичні. Автореферат за оформленням і обсягом відповідає встановленим вимогам.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

У цілому дослідження виконано на достатньому високому рівні, але за змістом дисертаційної роботи є зауваження і дискусійні положення, а саме:

1. У дисертаційній роботі розроблено алгоритм моделі пенсійної системи України як об'єкта державного управління, що охоплює всі зацікавлені сторони, через поглиблення персоніфікації пенсійних взаємовідносин між громадянином, бізнесом і державою. Однак відсутнє роз'яснення щодо забезпечення гарантій відповідного рівня заміщення заробітної плати при настанні страхової події.

2. В процесі досліджень визначено, що деякі країни повністю заміщують солідарну систему накопичувальною, інші вводять додаткову обов'язкову накопичувальну пенсійну систему, ще інші запроваджують добровільну накопичувальну пенсійну систему, а потім з часом доповнюють її обов'язковою участю, проте не визначено які системи необхідно

запроваджувати та розвивати в Україні?

3. Недостатньо обґрунтовано яким чином посиляться соціальна справедливість, якщо з урахуванням запропонованих змін особам, які мають стаж роботи в сільському господарстві будуть збільшені розміри пенсій? Потребує пояснення трактування, що особи без або ж з мінімальним стажем залишалися на рівні мінімальних розмірів пенсій, а особи з великим стажем отримують збільшені розміри пенсійних виплат.

4. Встановлено, що основним індикатором ефективності пенсійної системи саме для ПФУ буде збалансованість доходів і витрат ПФУ, але у першому розділі не розкрито методику розрахунку бездефіцитності ПФ.

5. В роботі досить всебічно досліджено стратегічні напрямки трансформації пенсійного забезпечення, які законодавчо прийняті, зокрема шляхом запровадження комплексів заходів, спрямованих на розширення використання інформаційних технологій, проте не деталізовані заходи по їх впровадженню.

Зроблені зауваження і виділені дискусійні моменти не відзначаються на позитивному враженні від опонованої дисертації та на її якості, і не зменшують цінності проведеного дослідження в контексті формування і розвитку теоретичних і практичних засад.

Загальний висновок про дисертаційну роботу

Дисертаційна робота Драбик Оксани Миколаївни на тему: «Державне регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення», що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - економіка та управління національним господарством, є самостійною, завершеною роботою, в якій викладено авторській підхід до пошуку та обґрунтування способів пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення. Тема і зміст дисертаційної роботи відповідають спеціальності 08.00.03 - економіка та управління національним господарством та профілю спеціалізованої вченої ради Д 71.831.02 у Подільському державному аграрно-технічному університеті.

Наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються науковою новизною і практичним значенням. Зміст дисертаційного дослідження повністю розкриває її тему. Завдання конкретизують поставлену мету.

Зміст автореферату у стислій формі відображає основні положення дисертаційної роботи.

На підставі вищевикладеного вважаю, що дисертаційна робота «Державне регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення» є

завершеним науковим дослідженням, відзначається науковою новизною та має практичну цінність і відповідає таким чином вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 зі змінами та доповненнями, а її автор - Драбик Оксана Миколаївна - заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
академік Академії економічних наук України
професор кафедри економіки та економічної
безпеки Львівського державного університету
внутрішніх справ

Васильчак С. В.

Підпис Василюка
засвідчую:
Проректор ЛДУВС
д. юрид. н., професор

І. М. Бальмуха